

Franciszek Rydzak OFM

Wprowadzenie w nurt sympozjum

Rok 1998 jest wyjątkowo ważny dla leżajskiego sanktuarium. W tym bowiem roku przypada 400 lat od chwili konsekracji pierwotnego kościoła i umieszczenia w nim obrazu Matki Bożej. Kościół był drewniany, wystawiony w lesie, w miejscu objawień, w odległości ok. 2 km od miasta; obraz natomiast, przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem Jezus na ręku, był malowany przez księdza Erazma ze Zgromadzenia Księży Bożogrobców, duszpasterzujących przy farze leżajskiej. Rok 1598 jest datą, którą oficjalnie uznaje się za początek funkcjonowania sanktuarium.

1. Objawienia u podstaw sanktuarium

Powstanie sanktuarium było poprzedzone serią nadzwyczajnych wydarzeń. Najpierw – jak podają kroniki – Matka Boża objawiła się pewnemu młynarzowi, Rychcie. Był to rok 1560. Później dzieci (pasterze), pasące bydło w lesie, „opowiadały, że w tym samym miejscu, gdzie Rychcie objawiła się Matka Boża, widziały jakieś ruchome światła, jakby wielkie płonące gromnice...”. Do tych wydarzeń nie przywiązywano większego znaczenia; nie doczekały się też one właściwej dokumentacji. Dopiero wielokrotne objawienie się NMP wraz ze św. Józefem w 1590 roku Tomaszowi Michałkowi, pracownikowi browaru leżajskiego, zostało w kronikach dokładnie opisane i przekazane przyszłym pokoleniom.

Przy tych cudownych wydarzeniach jawią się młynarz, dzieci-pasterze, pracownik browaru; są to ludzie prości, ale rzetelni i prawdomówni, zasługują na przyjęcie przekazu, który otrzymali w wizji-objawieniu. Ostatnia wizja zrobiła tak wielkie wrażenie na Tomaszu Michałku, że nie mógł powstrzymać się od wypełnienia przekazanego mu przez Maryję przesłania. W przesłaniu chodziło m. in. o wybudowanie świątyni.

2. Znaki upamiętniające objawienia

Dzięki usilnym staraniom Tomasza Michałka, wynikającym z przekonania o prawdziwości Maryjnego przesłania, w miejscu objawienia powstaje pierwszy znak – figura Męki Pańskiej, tj. drewniany krzyż z postacią cierpiącego Chrystusa. Oznaczone w ten

sposób miejsce objawień wzbudziło zainteresowanie licznej ludności, która zaczęła przychodzić tu tłumnie, indywidualnie i grupowo. Przybywający w potrzebie doznawali wielu łask, uzdrowień, byli także świadkami cudów. Krzyż stał się ośrodkiem kultu. Duża liczba nadzwyczajnych wydarzeń budziła kontrowersje oraz zamiary zniszczenia tego miejsca. Mimo usiłowań zlikwidowania krzyża ocalał „korpus”, przedstawiający cierpiącego Chrystusa, który odtąd uznany za cudowny stał się przedmiotem szczególnego kultu. Z czasem został umieszczony w przeszklonej gablocie za głównym ołtarzem obecnej bazyliki. Tutaj znajduje się do dziś, czczony przez wiernych.

W roku 1590 (1592) w miejscu tych nadzwyczajnych wydarzeń została zbudowana kapliczka (fundacji Reginy Pisarskiej), a następnie w 1598 roku wybudowano tu drewniany kościół (za inicjatywą ks. Jana Teologa, proboszcza fary leżajskiej) pw. Zwiastowania NMP, na potrzeby duszpasterstwa wiernych. Kościół posiadał trzy ołtarze, w jednym z nich umieszczono obraz Madonny z Dzieciątkiem Jezus, pędzla ks. Erazma z klasztoru leżajskich Księży Bożogrobców.

Dla potrzeb duszpasterskich Bożogrobcy sprowadzili Bernardynów z niedalekiego Przeworska (1608), którzy zajęli się m. in. budową okazałej świątyni, dla tych samych potrzeb wiernych, licznie przybywających do tegoż miejsca. Po wybudowaniu kościoła murowanego (z cegły) w 1628 roku, obraz Madonny umieszczono w ołtarzu osobnej kaplicy w nawie południowej świątyni. I tu pozostał do czasów dzisiejszych.

3. Szczególny przedmiot kultu – obraz Matki Bożej

Obraz, przedstawiający Madonnę z Dzieciątkiem Jezus na ręku, z czasem otrzymał nazwę „Matki Bożej Pocieszenia”. Stanowi on konkretne dzieło sztuki, jest przedmiotem analiz ikonograficznych i teologicznych (następne referaty), które pomogą nam lepiej zrozumieć jego treści oraz wiarę i zaufanie wiernych pielgrzymujących do sanktuarium leżajskiego. Od momentu umieszczenia go na stałe w osobnej kaplicy w tej świątyni odbiera od wiernych nieustanną cześć i stał się centralnym znakiem kultu Najświętszej Maryi Panny – Matki Pocieszenia.

Wielka liczba przybywających do tego miejsca pielgrzymów, jak również nie mniej liczne nadzwyczajne „dary nieba”, które otrzymywali wierni, sprawiły, że sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Leżajsku znalazło się w rzędzie ważnych ośrodków kultu maryjnego w granicach dawnej Rzeczypospolitej. W 1752 roku papież Benedykt XIV wyraził zgodę na koronację obrazu, co dokonano tego samego roku 8 września, w święto Narodzenia NMP. (Koronacja obrazu Matki Bożej oznacza, że uzyskał on szczególny szacunek u ludzi, że nie jest to przeciętny obraz, ale szczególnie wybrany, poprzez który Bóg obdarza wiernych wyjątkowymi łaskami. Kościół autorytetem swej władzy potwierdza w ten sposób nadzwyczajność wydarzeń, dokonujących się przez ten znak.) Kult Matki Bożej Pocieszenia w tym miejscu jest wciąż żywy, przetrwał do dzisiejszych czasów; w bieżącym roku czcimy 400 lat obecności obrazu i wstawiennictwa Maryi w Jej znaku Matki Bożej Pocieszenia.

4. Kult, działalność duszpasterska

Obraz Matki Bożej Pocieszenia przez wiele wieków był i jest nadal przedmiotem niesłabnącego kultu, który roztacza coraz to szersze kręgi. W dni świąteczne, niedzielne, uroczystości odpustowe, a także w dni powszednie bazylikę nawiedzają liczne grupy turystów (zwiedzających) oraz pielgrzymów (by się pomodlić), by nie tylko podziwiać piękno artystyczne świątyni, ale także by się pomodlić, a przez refleksję szukać pomocy i pocieszenia dla ducha i zdrowia dla ciała.

Przybывая z różnych – nawet najbardziej odległych – stron kraju i z zagranicy. Towarzyszy temu różnorodność form duszpasterzowania. Zjawiska te czynią sanktuarium przedmiotem zainteresowania znawców życia społecznego. Badania socjologiczne stanowią okazję do metodycznej retrospekcji w zakresie wiedzy na temat religijności i pobożności pielgrzymów, naszych praocjów; mogą też stać się źródłem inspiracji, rzucających światło na przyszłość. (Z tego też względu nie zabrakło w programie tej sesji referatu mówiącego o religijno-społecznej roli sanktuarium leżajskiego.)

Z tym zagadnieniem łączy się potrzeba refleksji dotyczącej istoty i sposobów pielgrzymowania w czasach dzisiejszych, a także spojrzenia na sanktuarium leżajskie w dzisiejszej coraz trudniejszej rzeczywistości Kościoła, odczytania jego roli i miejsca na mapie sanktuariów w Polsce.

Duszpasterstwo w sanktuarium leżajskim zmienia od pewnego czasu swój charakter: z nadzwyczajnego (odpustowego, świątecznego), bardziej powszechnego staje się coraz bardziej skonkretyzowane w terenie. Przyczyną tego jest przyjęcie duszpasterstwa parafialnego (od 1969 roku). Interesującym zjawiskiem jest poszerzenie form religijności w tym terenie poprzez urządzenie nabożeństw pasyjnych i maryjnych na pobudowanych stacjach w pobliskim lesie klasztornym, tzw. Drózkach Kalwaryjskich.

5. Perspektywy rozwoju

Z poszerzeniem form i odpowiednich środków duszpasterskiego oddziaływania, jak również ze zmianą sposobów pielgrzymowania (mechanizacja i technizacja życia) łączy się konieczność modernizacji dotychczasowych infrastruktur i budowania nowego zaplecza pielgrzymkowego (hotelowo-barowe obiekty). Połączenie zabytku z nowoczesnymi obiektami, konserwacja zabytku i zapotrzebowanie na nowe obiekty w dzisiejszej sytuacji zubożenia społeczeństwa – te sprawy urastają do problemów coraz trudniejszych.

Z programu sesji obecnego sympozjum jasno wynika, że treści referatów będą rozważane w aspekcie teologicznym. Niezależnie od tego należy mieć nadzieję, że staną się one okazją do przypomnienia wspaniałej przeszłości sanktuarium i ułatwią drogę ku jeszcze wspanialszej przyszłości. Uczestnictwo zaś w sesjach okaże się ubogacające i pożyteczne.

Introduction into the Symposium

The year 1998 is a very important date for the Sanctuary of Leżajsk. Exactly 400 years have passed since the day of the consecration of the first church and the placing of the picture of Madonna there. The original church, made of wood, was erected about 2 km from the town in a forest, exactly at a place where numerous revelations were experienced. The picture of Madonna with Child was painted by Erasmus, a priest from the order of Godsgrovers at the Leżajsk parish church. The year 1598 is officially believed to be the first year of the Sanctuary's existence.

1. Related revelations

The erection of the Sanctuary was preceded by a series of extraordinary events. The chronicles say that the first revelation took place in 1560. At that time Madonna showed itself to a miller named Rychta. Then several kids who were grazing cows in a forest claimed to see "strange, moving lights, which resembled burning candles" in exactly the same place where Rychta had the revelation of Madonna. Practically nobody attached any meaning to those events so there no documentation related to them exists. In 1590 Tomasz Michalek, a worker from the local brewery had a revelation in which he saw Madonna with St. Joseph. That event was properly documented in chronicles and came down to next generations.

The main participants of all those wonderful events were all simple people – a miller, village children, a brewery worker. They were simple but at the same time reliable and truthful and fully deserved to accept the message of the revelation. Tomasz Michalek was so impressed with the last revelation that he could not restrain himself from fulfilling one of the wishes of Madonna, which was to have a church built on the spot.

2. Signs commemorating revelations

Due to strenuous efforts of Tomasz Michalek who was deeply convinced that the message of Madonna was true, the place of the revelation was marked with the symbol of the Passion of Christ, i.e. a wooden cross with the figure of suffering Christ. Crowds of people used to come to that place. Those in need often experienced acts of grace and also witnessed wonders. The cross became the object of cult. The growing number of wonders became awoke controversies and there were even plans to destroy the place of cult. Despite the attempts to destroy the cross the fragment of it presenting suffering Christ was saved. From then on it became the object of a particular cult. After some time it was placed in a glass cabinet behind the main altar of the present basilica. It is still there, worshipped by the faithful.

In the year 1590 (1592) a chapel, founded by Regina Pisarska, was built in the place of the revelations. Then, in 1598, at the initiative of Rev. Jan Teolog, a parish-priest of Leżajsk, a wooden church under the invocation of the Annunciation was erected. The church had three altars; in one of them a picture of Madonna with Child, painted by priest Erasmus from the Godsgrovers monastery in Leżajsk, was placed.

In 1608 the Godsgrovers brought Bernardine monks from nearby Przeworsk. They immediately started works on the construction of a new, large church so needed by all pilgrims coming to the town. In 1628, after a brick church had been completed, the picture of Madonna was placed in the altar of a separate chapel in the southern nave of the church. It has remained there till the present times. (The present session of the symposium is not devoted to architecture, art, works of art in the church and its interior).

3. A special object of cult – the picture of Madonna

With time, the picture presenting Madonna with Child got the name of "Madonna of Consolation". It is a true work of art, which is often the subject of iconographic and theological analysis (next papers) which are helpful in understanding its essence as well as the faith and confidence of all those who pilgrimize to the Sanctuary of Leżajsk. Since the moment the picture was placed in a separate chapel of the church it has been continuously adored and became the central sign of the cult of the Holy Virgin Mary – the Mother of Consolation.

The intensity of the pilgrimage movement and the number of unusual acts of grace received by the faithful made the Sanctuary of The Madonna of Consolation in Leżajsk one of the important centres of Marian cult in Poland of that time. In 1752 Pope Benedict XIV gave his consent for the coronation of the picture which took place on 8 September of the same year. The fact of the coronation means that the crowned picture enjoys a particular reverence, as a picture chosen by God to bestow the faithful with the acts of grace. With the fact of the coronation the Church confirms the unusual nature of all miraculous events. The cult of the Madonna of Consolation is still vivid in this place and it has survived till the present times. This year we shall celebrate the 400th anniversary of the picture's presence and the pleadings of Madonna of Consolation.

4. Cult, priestly activities

For many centuries now the picture of Madonna of Consolation has been the object of a very strong cult, which grows larger all the time. Numerous groups of tourists (visitors) and pilgrims come here on Sundays, religious holidays but also on working days. They come here not only to admire the artistic beauty of the church but also to pray for consolation and good health. They come from various, often very distant places in Poland and from abroad. Various forms of priestly activities accompany their visits. Due to all these phenomena, the Sanctuary has become the object of the interest of sociologists. Sociological analyses and researches create an opportunity for methodical retrospective in respect to religiousness and piety of pilgrims and our ancestors. They may also become the source of inspiration for the future. (For this very reason, a lecture devoted to religious and social role of the Sanctuary was included in the programme of this session).

This problem is closely connected with the necessity of reflection in respect to the essence and ways of contemporary pilgrimages. It is necessary to look at the Sanctuary of Leżajsk in the light of the present, increasingly difficult reality of the Church and to analyse its role and placing at the map of Sanctuaries in Poland.

The priesthood in the Sanctuary of Leżajsk has been gradually changing its character from the extraordinary one (indulgences, holidays) to a more concrete and general one. This is a direct result of the acceptance of parish priesthood in 1969. One of interesting phenomenon is the organisation of Passion and Marian services at the stations built in the adjacent forest which bear the name of The Way of Calvary.

5. Prospects for the Future

Taking into consideration the fact that the ways of exerting religious influence as well as the character of pilgrimages undergo gradual changes, one should think about the necessity of modernising the existing infrastructures and building new hotels and restaurants. In the view of the fact that the society is becoming poorer and the church itself needs renovation, the chances of erecting new objects are really slight.